

HORSENS- HAMMER ÅRBOG 1982

TRAFIK M. V.

Træk af forholdene, bl.a. trafikforholdene, i "de gode gamle dage".

I løbet af de sidste 50-60 år har Horsens-Hammer helt skiftet udseende. Byerne Vodskov, Grindsted og Langholt er blevet meget større. Der er bygget mange nye huse, og de gamle huse, der er bevarede, er for største delen bygget om, så deres udseende er helt forandret.

Der er også opstået en ny by. På det sted, hvor nu byen Uggerhalne ligger, var der i 1920 kun et enkelt hus foruden gården Uggerhalne, hvor der nu er rideskole.

Allerede før første verdenskrig udbrød i 1914, var man begyndt at anlægge en jernbane fra Vodskov til Østervrå. I krigsårene 1914-18 lå arbejdet på banen stille, men efter krigen blev det fortsat, og i årene fra 1924 til 1950 kørte der tog fra Vodskov til Østervrå. Jernbanen kom ikke til at gå om ad Grindsted, men der blev station ved Uggerhalne, og i de år, da banen var i drift, voksede der en lille by op ved stationen.

Landskabet i sognene har fået et andet udseende. For 60 år siden var det meget mere bart, end det er i dag. Der er plantet mange læbælter og småplantager, som spærrer for udsynet, men gør klimaet mere lunt. Selv om vi også nu kan opleve sandstorme om foråret, er vi alligevel ikke så plaget af sandflugt, som vi var dengang.

For 60 år siden fandtes der ingen asfalterede veje i Horsens-Hammer. De bedste veje var belagt med grus. Foruden landevejene til Sæby og Hals var der, så vidt jeg husker, ikke andre grusveje end vejen fra Sæbyvejen ved Uggerhalne gennem Grindsted til Sulsted og vejen fra Bajerhuset gennem Horsens by ad Horsens Kirkevej, nord om Kirken og videre til Langholt Hovedgård. Endvidere var der nogle korte strækninger grusvej i de tre byer, f. eks. den nuværende Horsens-vej fra Vestvej til de sidste huse i byen. Vejen derfra til Halsvejen var en jordvej, der næsten var ufremkommelig om vinteren. Ligeledes var Øster Hassingvej bare en jordvej, selv om den ligesom nu var forbindelsesvej til V.Hassing sogn. Alle jordvejene var meget sølede om vinteren, og om sommeren var de til gengæld så sandede, at vognhjulene sank dybt i.

Mange steder var der store huller i vejene, hvor der stod vand hele vinteren, og flere steder løb der vand fra grøfterne over vejene, når det blev tøbrud.

Vejene var altså ikke gode at færdes på for gående og cyklende personer. De fleste steder var der dog en sti i vejkanterne, som der kunne cykles på, og så var der nogle stier, som gik tværs over markerne. I dag er der vist ingen af de gamle stier tilbage. Jeg savner dem, de var så hyggelige. Især syntes jeg dengang, at det var så morsomt, når stien gik gennem en rugmark, og stråene var så høje, at en lille skoledreng knap kunne se over dem.

Når marken blev pløjet, pløjedes stien også, og de første fodgængere, der gik ad stien efter pløjningen, lavede en ny sti. Jeg husker, at vi skolebørn somme tider morede os med at lade et stykke af stien slå nogle sving, hvis vi var så heldige at være de første, der gik ad stien, efter at marken var pløjet. Så kunne vi lege "alene i verden", når kornet blev så højt, at vi kun kunne se stien et lille stykke frem. Det er ikke sikkert, at markens ejer var så glade for svingene på stien, som vi var.

I den tid, da jeg gik i Horsens skole, fra 1908 til 1915, gik jeg ad en skolesti, der gik over Skarridshøj tværs over Storgaards, Gaarns og Præstegårdens marker. Samme vej gik børnene fra Stokbro, Folstedgård og Tveden og fra de nu forsvundne småhuse, der lå i området. Denne sti havde sikkert gået der i mange år, måske i flere hundrede år, for op over Skarridshøj gik den i en fure, der i tidens løb var slidt af mange fødder, samt regnskyl og blæsevejr. Jeg syntes, at Skarridshøj lignede en hat med en bule oven i.

I tiden mellem 1910 og 1920 begyndte der at køre enkelte biler på vejene, men det varede længe, inden bilisterne vovede sig ud i sognenes yderkanter, og tit kørte de fast i hullerne i vejen, så de måtte trækkes løs ved hjælp af et par heste.

I Aalborg og Nørresundby foregik den kørende trafik på den tid med hestevogn. Jeg husker tydeligt lyden af de klaprende hestehove på stenbroen og på pontonbroen over Limfjorden.

Der kom dog efterhånden nogle biler. I sommeren 1909 var jeg med på besøg hos min mors kusine, der boede i Vejgaard. Der var jeg sammen med to piger fra Sæby, som var på feriebesøg. De var meget optaget af, at de havde været ude at køre i bil. De troede bestemt ikke, at nogen af skolekammeraterne hjemme i Sæby havde haft en sådan oplevelse. Jeg selv var første gang ude at køre i bil i 1915. Da kunne man ringe til en vognmand og bestille en bil, det var altså en slags taxakørsel.

På den tid holdt der ved Aalborg banegård en række lukkede hestevogne, når eksprestoget sydfra skulle komme. Det var vogne fra hotellerne, som skulle hente gæster. Jeg husker, at der var

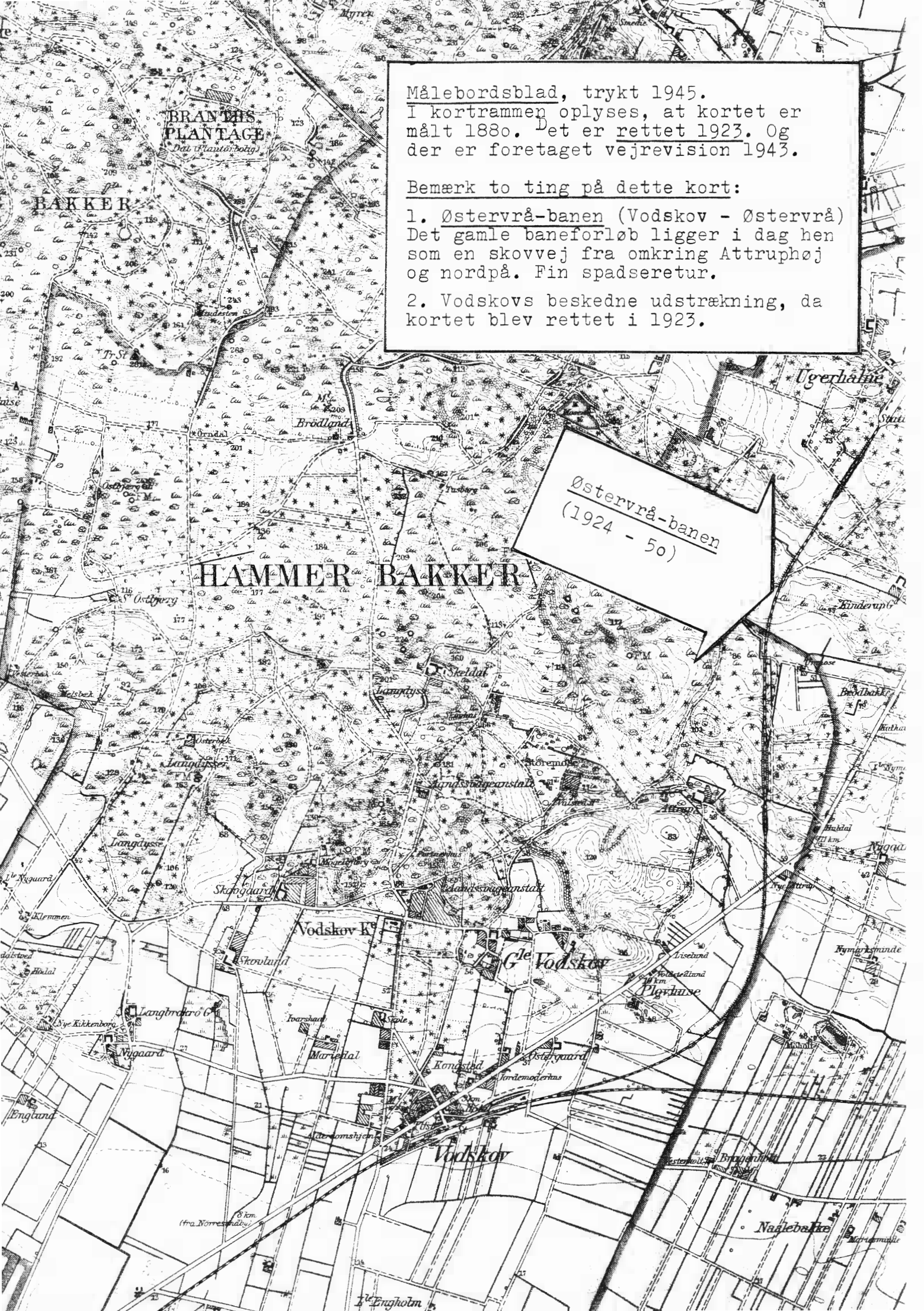
(forts. side 4)

Målebordsblad, trykt 1945.
I kortrammen oplyses, at kortet er
målt 1880. Det er rettet 1923. Og
der er foretaget vejrevision 1943.

Bemærk to ting på dette kort:

1. Østervrå-banen (Vodskov - Østervrå)
Det gamle baneforløb ligger i dag hen
som en skovvej fra omkring Attruphøj
og nordpå. Fin spadseretur.
2. Vodskovs beskedne udstrækning, da
kortet blev rettet i 1923.

Østervrå-banen
(1924 - 50)

vogne fra bl.a. hotel Phønix og Beiers hotel, der lå i Bispensgade.

Tog med forbindelse fra København kom dengang kun to gange daglig, nemlig et om morgenen, der havde kørt hele natten og bl.a. havde sovevogne med, og et om aftenen, der var gået fra København om morgenen. Kun sovevognene blev ført over bæltterne med færgerne. Passagererne i de andre vogne måtte selv gå om bord på færgerne både ved Storebælt og Lillebælt. Først i 1935 kom der bro over Lillebælt, og især i Fredericia var der et langt stykke vej at gå fra banegården til færgerne. Det var drøjt, hvis man havde en tung kuffert at bære på. Men så havde jernbanerne dengang en god rejsegodsordning. Man kunne få sin kuffert indskrevet i rejsegods ekspeditionen på afrejsestationen, og så fik man den udleveret, når man var nået til målet. Det kostede ikke ret meget, og det var sjældent, det glippede, selv om rejsens mål var en eller anden lille station på Fyn eller Sjælland. Cykler kunne man få befordret på samme måde. Det kan vist ikke lade sig gøre i dag.

Men ellers er det anderledes let og hurtigt at rejse med tog mellem Aalborg og København nu til dags. Der går tog hver time, og man kan blive siddende på sin plads i intercity- eller lyntoget hele vejen.

I dag kan man næppe forestille sig, hvor besværligt det hele var, da der ikke var biler og kun få telefoner. Før der blev oprettet telefoncentral i Langholt ca. 1905, var der, så vidt jeg ved, kun 1 telefon i byen. Den var hos købmand Morten Nielsen, der havde forretning der, hvor nu brugsen ligger.

Skulle der f. eks. hentes jordemoder, måtte folk hjælpe hinanden med at køre, og da der ikke var telefoner, kunne man jo ikke vide, om jordemoderen var til at få fat på. Jeg har hørt om en jordemoderkørsel, hvor der blev kørt forgæves, først til V.Hassing, derefter til Vodskov, og til sidst lykkedes det at få fat på en jordemoder i Nørresundby. Heldigvis var fødselen vel overstået, da hun endelig nåede frem.

En anden gang havde man i en voldsom snestorm fået hentet "madammen", som man dengang kaldte jordemoderen. Hun havde to patienter på en gang, og da det næsten var umuligt for hende at ase sig igennem snedriverne, var der nogle mænd, der påtog sig arbejdet med at bære hende frem og tilbage mellem de to patienter. Det foregik i Horsens (Langholt), og en sådan dag fulgte alle i byen med i, hvad der skete, og alle var glade, da det var overstået, og to små piger var kommet til verden.

Når der om vinteren var sne på vejene, foregik den kørende

færdsel med slæde. En slæde glider næsten lydløst hen over sneen og laver ikke støj som en rumlende vogn. Derfor havde hestene, der var spændt for en slæde, næsten altid bjælder på af hensyn til andre trafikanter. Jeg synes, det var festligt, når luften var fyldt med bjældeklang en vinterdag.

Når børn kom trækkende med deres kælk, fik de tit lov til at binde den bag efter en slæde og køre med, til en modgående slæde kunne trække dem tilbage. Tit fik børnene, som ikke havde slæde med, lov til at "stå på mederne", indtil de mødte en anden slæde, som de kunne komme med tilbage.

Den leg kender nutidens børn ikke. Nu bliver vejene ryddet med sneplov, for at bilerne skal kunne køre, og vejene kan ikke bruges til slædekørsel.

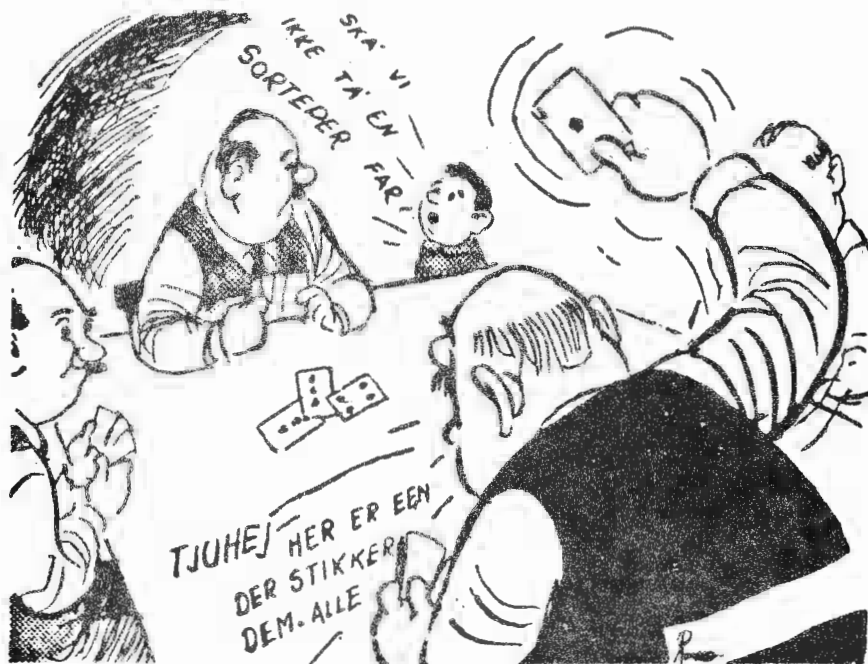
Vejene blev ryddet med håndkraft. Sognene var inddelt i snekastningsdistrikter, og i hvert distrikt var der en snefoged, som havde ansvaret for, at vejene blev ryddet så meget, at slæderne kunne køre. Hvis der var alt for meget sne på en vej, blev slæderne henvist til at køre ind over markerne. Det var snefogedens pligt at sætte halmviske op, så man kunne se, hvor der skulle køres på markerne.

På den tid var der tjenestekarle i enhver gård, og snefogeden sendte bud til gårdene om, hvor mange folk der skulle møde fra hvert sted, og hvor de skulle møde. Det kaldte man at "boje", et ord, der vel betyder at sende bud. Alene det at "boje" var et helt arbejde, for den gang var der jo kun få telefoner. Især var der få telefoner ude på gårdene, for telefontaksterne rettede sig efter, hvor langt der var til centralen. Boede man mere end to km fra centralen, var det ikke alene dyrere at få oprettet en telefon, men den faste afgift for telefonen var også højere, end den var inden for to km's afstand.

Folk levede meget mere med i, hvad der skete i det lille isolerede samfund, end man almindeligvis gør i dag. Radioen var ikke opfundet, og fjernsynet langt mindre. Der var selvfølgelig aviser, der bragte nyt ude fra den store verden. Men der var kun få sider i avisen, så det var begrænset, hvad der kunne stå i den. Men store begivenheder som f. eks. kæmpedamperen Titanic's undergang i 1912 kunne vi selvfølgelig læse om. Og så kunne vi jo læse om krigene ude i verden, f. eks. Balkankrigen 1912-13. Men det var som om det skete så langt borte og ikke rigtigt kom os ved. Først da 1. verdenskrig udbrød i 1914 var det, som om det, der skete ude i verden, også angik os.

(forts. side 7)

DAGENS CATA *Strofe*

En vise om, hvordan det nemt kunne være gaaet, da borgerforeningens bestyrelse i en lille nordenfjords by skulle finde paa gadenavne.

Mel.: Der var en skikkelig bondemand.

I Jylland ligger der højt mod nord
en lille skikkelig by,
som vokser vældigt og bliver stor
og nok skal faa sig et ry,
saa vejene skulle ha' navn.
saa vejene skulle ha' navne
og huse ha' numre paa,
det vil de faa,
for nu bliver byen skam stor.

Paa kroen sad de og tænkte paa,
hva' navne man skulle ta',
men alle hjerner gik helt i staa,
og navne skulle de ha',
men saa fik en mand en idé.
Men salmedigtere ikke var gode,
der er en snes,
og de kan ses,
hvis bare vi bogen kan faa.

Da sendte bud efter salmebog,
og værten skyndte sig bort.
Han kendte folkenes billed-sprog
og kom saa med et spil kort,
saa nu fik vejene navn,
det gik saa hurtigt: Spar to-vej,
Spar tre-vej, Spar fire-vej
tjuhej, tjuhej
og vid're med alle slags kort.

Cata.

Nu afdøde læge Erling Fischer, Vodskov, havde i nogle år hver dag et par vers i Jyllands Posten. "Dagens Cata-strofe" blev de kaldt. I disse "Cata-strofer" greb Fischer nogle af dagens små og/eller større begivenheder og problemer og digtede videre på dem.

Ovenstående "Cata-strofe" tager sit udgangspunkt i en lille situation på Vodskov Kro omkring 1960. Borgerforeningens bestyrelse var samlet for at finde frem til forslag til nye gadenavne i Vodskov. Gaderne lige syd for kirken var taget i brug og skulle have navne. Borgerforeningens bestyrelse mente, at man passende kunne lade nogle salmedigtere lægge navn til de nye gader. Man var dog lidt usikker på salmedigternes navne og lod derfor sende bud til værten efter en salmebog. Værten regnede dog med, at det var "Holmblads salmebog", det drejede sig om og sendte derfor et spil kort ind til bestyrelsen. (NB. "Holmblads Salmebog" = et spil kort).

Resultatet af bestyrelsens arbejde blev dog ikke Spar to- og Spar tre-veje, som det hedder hos Cata, men derimod følgende gadenavne: Brorsonsvej, Grundtvigsvej (nu Rud Petersensvej) og Ingemannsvej (nu Henrik Stampesvej). Episoden er omtalt af M. Jeppesen i Horsens-Hammer årbog 1977, side 6.

Hst.

Sådan følte jeg det i hvert fald, men det hænger måske også sammen med, at jeg ved den tid havde nået den alder, da ens horisont udvides. Jeg var 13 år, da 1.verdenskrig brød ud.

Af store begivenheder, som jeg husker at have læst om i aviserne, kan også nævnes Albertiskandalen 1908, Robert Svendsens flyvning over Limfjorden 1910 og den første flyvning fra Aalborg til Hjørring 1911.

På den tid var der ikke så store sygehuse som nu, og det var sjældent, at folk blev indlagt på et sygehus. Det skete vist kun ved smitsom sygdom, der krævede isolation af patienten, eller når en operation blev nødvendig. Transporten til sygehuset foregik i en lukket sygevogn med heste for. Jeg husker, at en sådan sygevogn i 1913 hentede min plejesøster, som havde fået strubehoste, en smitsom sygdom i familie med difteritis, der nødvendiggjorde en operation, da patienten ellers ville kvæles.

I årene fra 1915 til 1918 rejste jeg hver dag med toget mellem Langholt og Dronninglund, fordi jeg i de år var elev i Dronninglund realskole. Jeg har mange gange set patienter komme med toget til Dronninglund for at blive indlagt på sygehuset i Dronninglund. I toget kørte patienten på 2.klasse, der havde bløde sæder. Vi andre passagerer kørte på 3. klasse og måtte sidde på hårde træbænke. Uden for stationen holdt ambulancen med heste for. I den blev patienten kørt til sygehuset. Hvis ambulancen holdt ved stationen, når vi om eftermiddagen skulle hjem, vidste vi, at der ville være en patient med toget fra en af stationerne nord for Dronninglund. Det var hårdt for patienterne, at transporten var så langsom og besværlig, og af og til kostede det en og anden livet, fordi hun eller han kom for sent til sygehuset.

Når beboerne i Vodskov og Langholt havde ærinde til Aalborg og ikke selv befordrede sig derud, tog de med toget til Nørresundby Havnestation og gik over pontonbroen til Aalborg. En enkeltbillet over broen kostede 3 øre, og en dobbeltbillet kostede 5 øre. Den kunne rykkes midt over, og brobetjenten beholdt halvdelen, når man gik til Aalborg. Den anden halvdel afleverede man, når man gik tilbage. I dag ærgrer jeg mig over, at jeg ikke har beholdt et par brobilletter som minde. De mange småbeløb blev til en stor sum, der kom til nytte, da man i begyndelsen af trediverne byggede ny bro. Man betalte for at komme over broen indtil 1935, da Lillebæltsbroen blev åbnet for trafik. Passagen over Lillebælt skulle være gratis, og så blev det også gratis at komme over Limfjorden.

Var de "gode gamle dage" så bedre eller dårligere end tiden

er nu? Digteren Jens Baggesen, der levede fra 1764 til 1826, skrev engang om sin barndom: "Da syntes mig, vor jord var meget mindre, men og tillige meget mindre slem". Med disse ord udtrykker han vist nogle tanker, som de fleste mennesker kender til, når de kommer op i årene. Jeg ved ikke, om menneskene var lykkeligere eller bedre i min barndom, end de er nu. Men hvis vi i dag skønnede mere på, at så mange ting er blevet lettere, fik vi måske mere mod til at løse de problemer, der er i dag.

Samfundet er blevet så forandret, at mange af de bekymringer, som folk havde for 60-70 år siden, er borte i dag, men så er der dukket mange nye problemer op, som ingen havde drømt om dengang. Og når vi kommer ind i næste århundrede, vil tiden igen være en anden.

Mange af de problemer, vi slås med i dag, vil være løst til den tid, men der er ingen tvivl om, at der så vil være kommet nye til, som vi i dag slet ikke kan forestille os.

Vodskov, den 2.februar 1982

M. Jeppesen

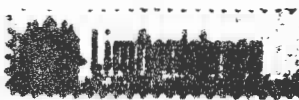
.....

M.Jeppesen er født på Østergård i Tranholm, Horsens sogn d. 23/8 - 1901. Han blev ansat som førstelærer ved Vodskov skole i 1935. I 1966 blev han udnævnt til inspektør ved samme skole. Han tog sin afsked i 1968.

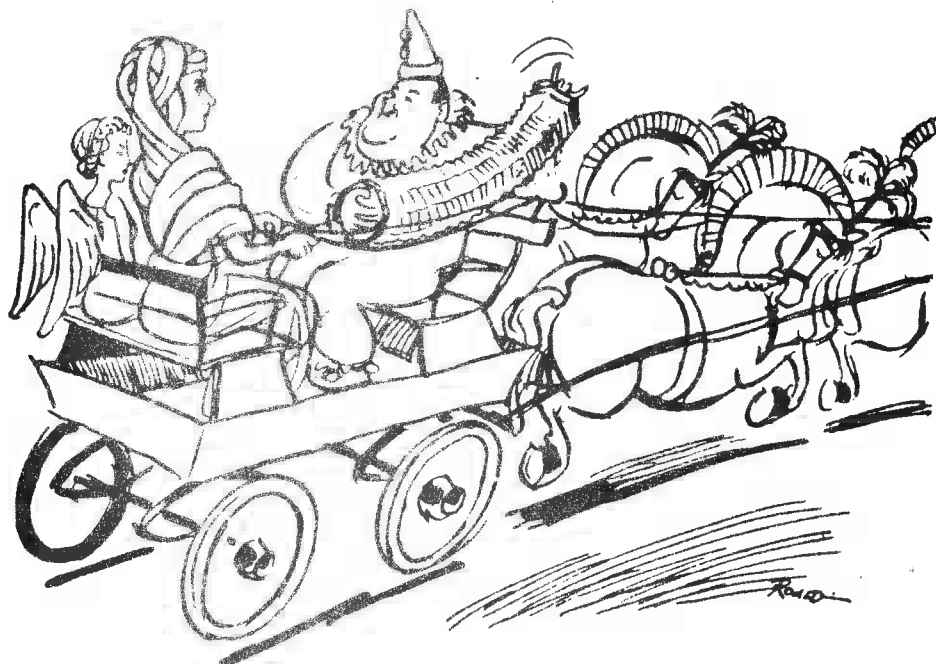
Hst.

M.J. omtaler brugen af brobilletter. Her ses nogle af disse billetter. De er beregnet til brug på Limfjordsbroen og kan derfor dateres til årene mellem 1933 (da broen blev indviet) og 1935 (da gratis-trafik blev indført).

Hst.

Dagens Cata-Strofe

ASA er flyttet ind hos Thomas Olesen Løkken og gør herfra Udvald mod alle Egne af Nordjylland. I denne Uge har Hjøllerup og Hammer Bakker ved Vodskov staaet for Brud.

Mel.: I Skoven skulde være Gilde.

Nu jager ASAs Heste
Igen det halve Land,
for Filmen »Husmandstøsen«
er spændt et vældigt Spænd.
Det er de røde Heste
Ifra den røde Gaard,
see hvad der bli'r det næste,
det tror vi, vi forstaaer.

I Hammer Bakker filmed'
Poul Reichhardt, denne Sheikh,
med søde Grethe Thordal
- see skøn som en van Dyck.
Hun sad hos ham i Vognen
og rødmede derved.
Til Markedet i Hjøllerup
de kørte pænt af Sted.

Og der var flere Heste
- der var i Tusindvis.
Poul Reichhardt kom i Slegsmaal der,
for man ku' ej forlig's.
Beruset blev han ogsaa,
og drukken faldt han om,
men heldigvis en Ibbermand
som Frelsens Engel kom.

See meget har vi lugtet
af næste Aars Succes:
igen en Masse Heste,
man ved, hvad der skal te's!
En Klovn og mange Heste
- en Engel og en Helt,
see bli'r der nemlig atter fuldt
I ASAs Cirkustelt.

Cata.

Endnu en "Cata-strofe" med lokal baggrund. I 1952 optog man dele af filmen "Husmandstøsen" i Hammer Bakker. Når der skulle leveres voldsom kørsel i bakkerne var Holger Andreasen, Den røde Gård, stuntmand for Poul Reichhardt.

Hst.

Horsens-Hammer lokalhistoriske arkiv har en ret stor Erling Fischer-samling: Cata-strofer (fra Jyllands Posten), Hjalde-Halmstak'er (fra Politiken), tegninger, kronikker, artikler, hans sove-mobile samt 6 bøger, der er skrevet af E.F.: Hjalde Halmstaks Dagbog, Aarets Cata-strofe 1954, Spejlets fange, Førstehjælpsbog, Pas på Deres helbred i tide, Hjalde. Endvidere Aalborg-billedbog teksten af E.F., Oversættelse af indledningen til "Verdensfred gennem Verdenslov", Bedre Helse (medarb.)

Hst.

MINDER FRA MISSIONSHUSET

I det følgende har forfatteren og tegneren Uffe Nissen, Svendborg, samlet nogle erindringer fra sin barndom. Han fortæller om feriedage i missionshuset i Vodskov hos sin moster Marie.

Dunk...dunk...dunk...

Toget på den lille privatbane sneglede sig af sted langs Limfjorden - og hver gang hjulene passerede en sammenføjning i skinnerne, dunkede det gennem hele vognen. Det var en sommermorgen i 1943.

Jeg sad i et hjørne af kupeen og fulgte trafikken på landevejen til vinduessiden. Det var en spændende, men lidt beklemmende fornemmelse at være på vej ud i den store verden helt alene - selv om man havde nået den anselige alder af 9 år. Nå, heldigvis skulle jeg af ved den første station, hvor moster Marie som officiel repræsentant for byen Vodskov ville stå parat med faner og klingende spil. Jeg skulle på sommerferie i hele 14 dage og måske længere endnu, hvis jeg ellers skikkede mig vel. Min bekymrede moder havde ikke været helt glad for at lade mig rulle ud på skinnelegemet, men der var jo trods alt kun 11 km, som det tog et lille kvarter at tilbagelægge. Hun aftvang dog for en sikkerheds skyld både togføreren, billettøren og de nærmestsiddende passagerer et bestemt løfte om, at de personligt hver for sig ville sørge for, at jeg kom rettidigt ud.

Nu kom den hvide kirke til syne, der langt oppe mellem grænerne, så var vi snart inde. Jeg gjorde et par nervøse hoppebevægelser på sædet, hvilket fik en rar dame til at spørge, om jeg ikke skulle...? Det benægtede jeg med stor energi, det ville være frygteligt at sidde indespærret på toilettet, medens Vodskov og hele moster Marie rullede forbi udenfor - så ville jeg ende langt borte i noget som hed Sæby, og som vistnok var verdens ende til den side.

Der gled træmandens hus forbi vinduet, der kom bageren, så var der nogen haver, og så kom den lave stationsbygning med den store messingklokke. Pakhuset og bænkeene. Og midt i det hele truede moster Marie, rund og blåprikket. Hun åndede lettet op, da hun så mig, og trillede skyndsomst hen til mit vindue.

Hun vinkede, jeg vinkede tilbage, rart at se hende.

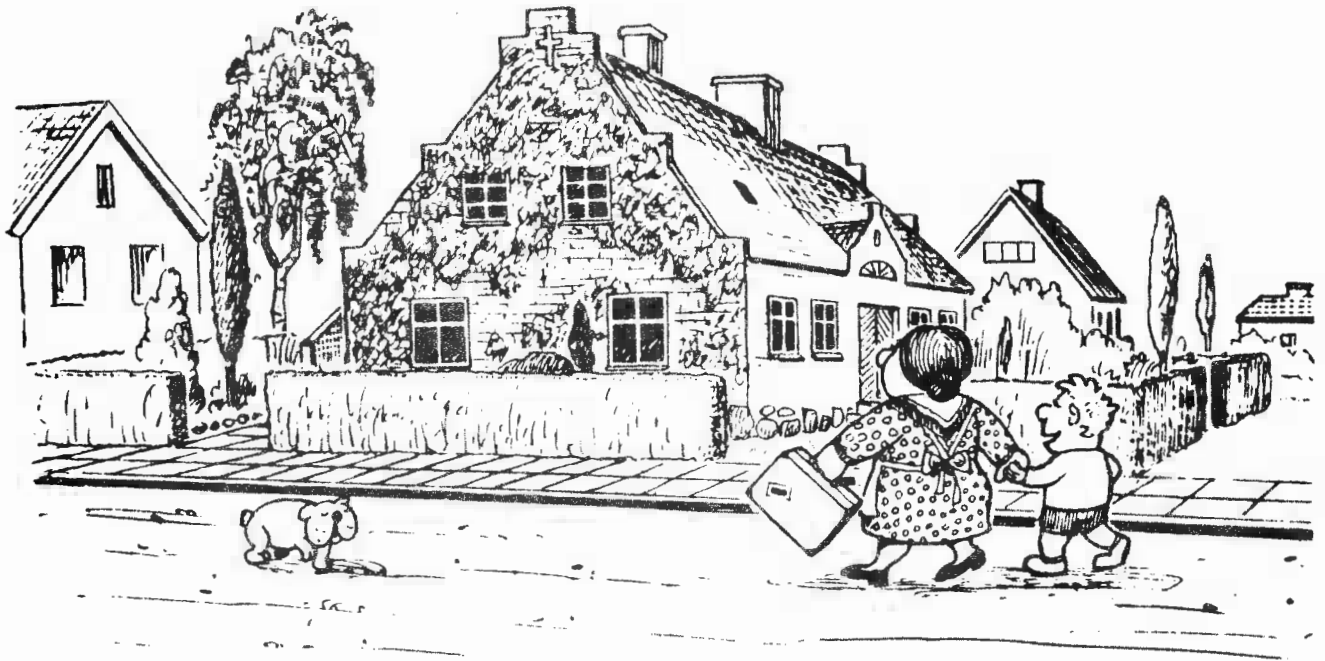
Hun begyndte at vifte med begge arme, Jeg lo over hele hovedet og syntes at hun var vældig sjov.

Da gled et angstens skær over mosters runde ansigt, og hun råbte noget som jeg ikke kunne høre, da vinduet var lukket.

Så forsvandt hun pludselig ud til højre, og jeg tænkte ved mig selv, at moster Marie dog vist ikke var helt sig selv i dag.

"Din tovlige knægt, hvorfor kommer du ikke ud?!"

En meget forpustet og oprevet moster stod pludselig i kupe-
en og trak mig i armen.

Forfatteren, der jo også er tegner, har sendt os denne tegning: Moster Marie med lille Uffe på vej til missionshuset.

Så kom jeg i tanker om rejsens egentlige formål og fulgte villigt med. Men jeg kom også i tanker om noget andet, da vi stod ude på perronens grus.

"Min kuffert!"

Moster var en besvimelse nær, men en behjertet passager langede kufferten ud af vinduet, netop som den store messingklokke lød til afgang.

Vi satte os på en bæk. Jeg skævede til moster, som sad med hånden på barmen og åndede tungt med lukkede øjne. Det kunne være hun tog sin middagssøvn nu, så kunne jeg jo lige...

"Hov! Bliv her, dreng, du skræmmer livet af mig!"

Den hos mødre og mostre aldrig svigtende sans for deres porders planlagte uefterretteligheder havde endnu en gang bevist sin styrke. Jeg sukkede og satte mig til at skrabe næsen af skoene i gruset.

Lidt senere fulgtes vi ad op gennem den brede, rolige hoved-

gade, moster med mig i den ene hånd og kufferten i den anden. Snart dukkede en kendt rødstensbygning frem mellem buske og træer på højre side af vejen: Missionshuset.

Her vil det være på sin plads at klarlægge min onkels og mosters særlige status i den lille by. De var engang af en eller anden mystisk myndighed (som i min 9-årige bevidsthed svævede et sted mellem himlen og jorden) indsat som bestyrere af det lokale missionshus. Denne bygning lå med gavlen ud til vejen, dog med et bredt bed mellem sig og det pulserende liv. Huset var i stilen præget af en vis grundtvigiansk gemytlighed: bredt og solidt med helårsoptimisterne "de stedsegrønne" strøet rundeligt omkring sig.

Hovedindgangen lå midt på den ene langside. En bred dobbeltdør førte ind i en lille forhal, som jeg kaldte "valglokalet", fordi den indtrædende her måtte vælge mellem de jordiske og de himmelske glæder. Til venstre lå nemlig køkkenet og til højre den store mødesal, jvfr. Prædikerens ord: "Den viise har sin forstand til højre, tåben har sin til venstre". For lidettroende, som ikke var rendyrkede materialister, men på den anden side heller ikke følte sig værdige til at betræde de palmesmykkede pauluner til højre, var der dog levnet en tredje mulighed - nemlig den lille sal midt for, der blev benyttet til søndagsskole samt møder og fester af mere verdslig og orienterende karakter. Jeg deltog selv i dem.

Husstanden bestod af onkel (som talte lidt, men vægtigt) moster og datteren Annelise, min kønne og livlige kusine. Til bestrielse af de mange gøremål i det store hus og den parklignende have havde familien taget tre piger fra den nærliggende åndssvageanstalt under sine vingers skygge - alle tre særdeles interessante personligheder:

Trine på ca. 60 var var gnavpotten blandt dem, lille og indtørret, hun levede i en tilstand af konstant fornærmethed, som på mig virkede højst imponerende - men moster Marie lod sig absolut ikke imponere.

Så var der Sine omkring de 40, med en wagnersk nøddeknækkerprofil. Hun var godmodigheden selv og lod kun sin sjældne vrede gå ud over riveskafter og huggeblokken. Moster plejede derfor gerne ved slige lejligheder at sende hende ud og hugge brænde til komfuret - så fik vi nok til en måneds forbrug på mindre end et kvarter.

Endelig var der den rundhovede Kristine med et bredt pandebånd om det grånende hår. Hun var et følsomt gemyt, som ikke tålte, at der blev skændt på hende. Så kom hun til at stamme og knyttede hænderne i afmagt foran brystet. Hun var god ved børn og egentlig

selv et stort barn, men hendes største talent var dog efter min mening en ejendommelig snorkende knysten, som trodsede alle anatomiske forskrifter ved at sidde i halsen og ikke i næsen. Det var en ting, jeg misundte hende meget.

Man vil forstå, at der altså ikke savnedes underholdende momenter i missionshuset. Og skulle de allesammen svigte, var der rigelig erstatning på den anden side af hækken, hvor tvillingerne Sigurd og Jens Juel huserede. Et legemsstort hul i den stedsegrønne hæk lettede kommunikationen, selv om moster ikke var glad for denne passage. Men var hun i nærheden, kunne man bare kravle op på taget af brændeskuret og derfra hoppe over hækken ned i den jensenske have. Det var der sport i, og så var det jo altid pikant at høre et kvindeskrig bag sig, når man sprang.

Disse meget livlige tvillinger Sigurd og Jens Juel, der var på samme alder som jeg selv, imponerede og forfærdede mig fordi de aldrig selv var imponerede eller forfærdede over noget som helst. Jeg havde under den daglige husandagt i mosters køkken gentagne gange bemærket udtrykket "verdens børn", som regel i en mindre heldig sammenhæng. Ofte undrede jeg mig over, hvad det mon var for nogle slemme børn, men begyndte først at ane lidt om disse væsners forhærdede karakter, da jeg gennem nogle somre havde været det betagede vidne til omtalte tvillingepars udfoldelser. Nu var jeg absolut ikke selv et jern til at "vandre på retfærds veje", som husandagten foreskrev - men at lade hånt om de voksnes direktiver, blive væk fra måltiderne, komme dryssende hjem kl. 22 eller senere og omtale byens respektable notabiliteter med bedrevidende ringeagt - det forekom mig at være ufatteligt, henset til det nære naboskab med missionshuset.

Men disse skrækkelige tvillinger syntes alligevel på paradoksal vis at stå under højere magters beskyttelse, for de slap altid godt fra deres dristige forehavender.

Aftenen var lang og lys den sommer i Vodskov. Derfor fik vi lov til at lege længe ude, efter at mine forældre var taget med toget hjem. Den beskedne trafik foran missionshuset ophørte næsten helt efter aftensmaden, og så havde vi den gule grusvej for os selv. Legen og snakken gik i timevis i tussmørket - tiden stod ligesom stille, og oppe i gavlens åbne vinduer sad Sine og Kristine med små smil og fulgte begivenhederne fra 1. parket. Hvor var verden dog forunderlig stille i disse lange nattetimer - kun langt ovre mod vest fejede tyskernes lyskastere fra lufthavnen i Lindholm gennem det mørkt blånende himmelrum, det var det eneste

vidnesbyrd om den urolige verden udenfor vort paradis.

Det eneste, ja - indtil ved tre-tiden samme nat, da vi lå i vor sødste søvn. Da vågnede sirenerne med et skrig som i et mareridt: luftalarm! Vor afsides liggende stationsby var næppe blandt englændernes bombemål, men onkel og moster tog ingen chancer. Alle mand ud af fjerene og ned i kælderen.

Det var nu lettere sagt end gjort, når man først var kommet i seng ved midnat og har hele den lange sommerdags varme og træthed i kroppen. Så da moster holdt mandtal nede i viktualiekælderen mellem flueskabe og mælkespande, savnede man min ringhed.

Stor opstandelse, et par ekspeditionskorps blev i hast organiseret og udsendt til husets forskellige lokaliteter - men lykkeligtvis fandt man straks den forsvundne indviklet i den tykke dobbeltportiere mellem spisestue og dagligstue. Jeg var i min søvndrukne tilstand faret vild i de bølgende stoffer og førte nu til akkompagnement af fjerne bombebrag en fortvivlet kamp for at komme ud af dem igen. Det var buldrende mørkt, for vi måtte ikke tænde lys, men undsætningsholdet havde medbragt lommelygter og trøstende ord, så det uskyldige offer for krigens vanvid blev befriet og ført i sikkerhed.

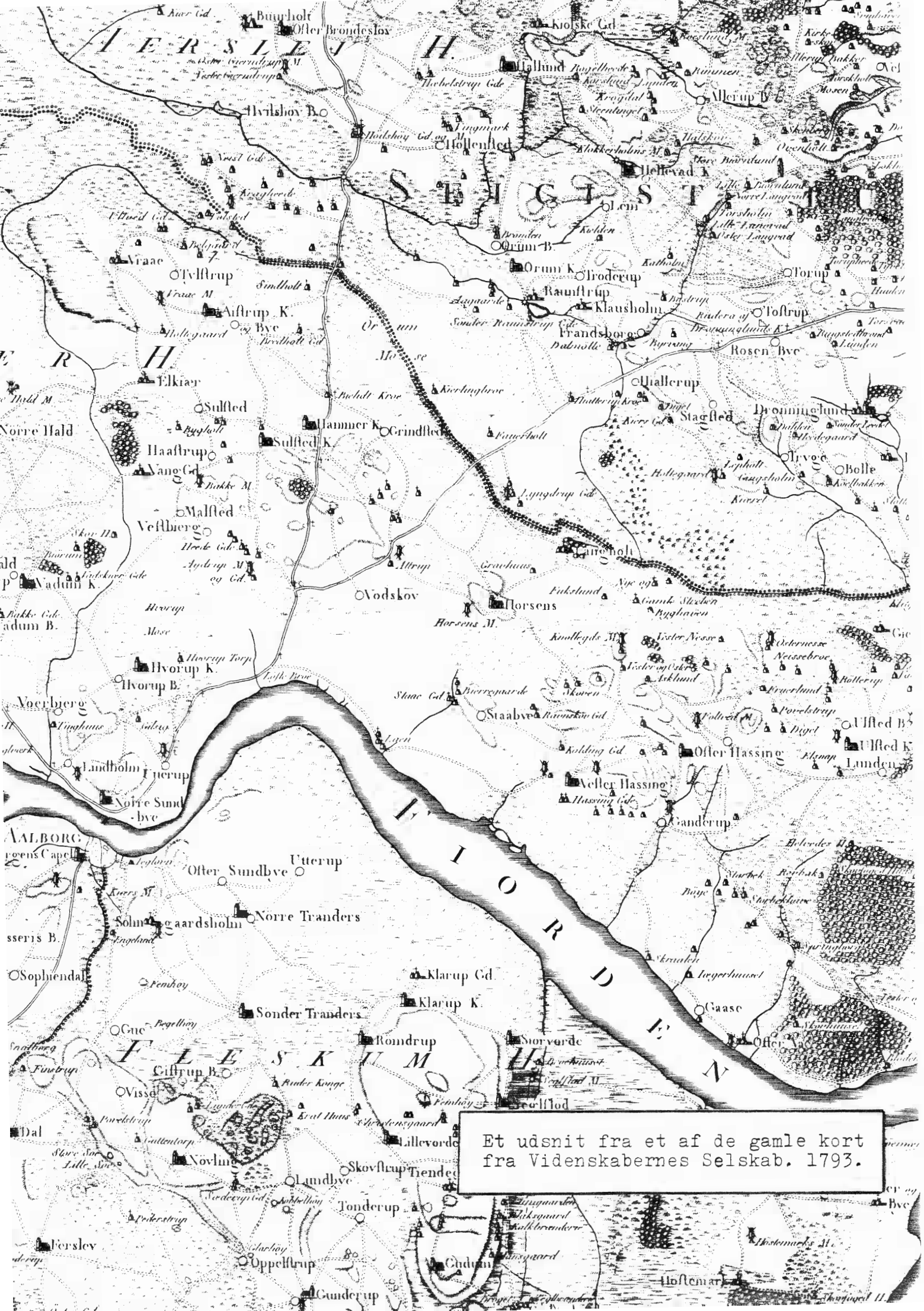
Begivenheden gav anledning til en del upassende munterhed nede i kælderen, navnlig var min kære kusine grædefærdig af latter, og selv i den alvorlige moster knystede det en del.

Men så kom den lange befriende afblæsningstone, og vi traskede op ad den knagende kældertrappe til de lune senge. Med stor forsigtighed blev jeg lodset forbi den lumske portiere, der nu hang ganske stille og så fuldkommen uskyldig ud. Dog var jeg ganske klar over, at vi her havde et oplagt eksempel på det, skriften kalder "en fælde for min fod, en snare på min sti". Uhyggeligt, at man skulle møde den slags i et missionshus.

Endelig kunne jeg igen synke ned i sengens lune blødhed - og så havde natten dog endnu en overraskelse i baghånden: Moster kaldte os ned igen, og så tog hun den store brune bolchedåse frem og gav os tre bolcher efter eget valg med op i seng!

Da jeg overtræt og overlykkelig igen passerede portieren med min tallerken følte jeg af hele mit hjerte fryden i salmistens ord: "I mine fjenders påsyn dækker du bord for mig - mit bæger flyder over!"

Og snart hvilede hele huset igen i sommernattens ro - men langt, langt borte gryede en ny dag langsomt over den brogede jord.

Et udsnit fra et af de gamle kort fra Videnskabernes Selskab. 1793.

HJEMMET I HAMMER BAKKER

I 1967 holdt Vodskov-afdelingen af Åndssvageforsorgens Personaleforbund 50 års jubilæum. Afdelingen udgav i den anledning et lille jubilæumsskrift. Heri kunne man bl.a. læse følgende beretning, skrevet af gartner Lars Henriksen:

Hvis man for godt tyve år siden cyklede fra Nørresundby mod Vodskov, var det første, man lagde mærke til, kirken på bakken og så måske sagfører Olesens tidligere villa, det nuværende børneasyl, afd. F. Derudover var det ikke meget, man så af Vodskov by og Vodskov åndssvageanstalt, nu kaldet Forsorgscentret i Vodskov, og det skyldes, at byen da kun var en lille klat huse, og at anstalten lå godt gemt mellem bakker og træer. I dag er byen ikke let at overse, og nogle af institutionens store, nye afdelinger kan ses på lang afstand, men Hammer Bakker er de samme bortset fra bevoksningen, der efterhånden delvis skifter fra nåletræer til løvskov. De har dannet rammen om de forskellige livsformer både da bakkefolkene boede der i deres efter vore begreber fattige huse, hvis tomter de ældste af funktionærerne endnu kan huske, og nu efter institutionens oprettelse for godt et halvt århundrede siden, og de vil fremdeles være kulisser for det liv, som patienter og funktionærer skal leve. Ad krogede, sandede veje har plejersker og plejere utallige gange gået tur med patienter, både voksne og børn, og disse har vinter og sommer færdedes i en natur, hvis skønhed kan konkurrere med den, som mange foretager kostbare rejser for at opleve. Der har patienterne gjort deres opdagelser i naturen, af og til måske lidt dramatisk, som da en lille pige fra børneasylet kom viftende med en hugorm og sagde: Se, hvad jeg har fundet! Der har de om sommeren spist og samlet bær, som også har stimuleret et og andet initiativ, der gav sig udslag i salg af blåbær og tyttebær til funktionærerne. Mange af de ældre funktionærer har sikkert haft utallige oplevelser i bakkerne, trave- og skiture, ikke mindst under besættelsens begrænsede trafikmuligheder, og den skønne natur har vel af og til inspireret til romantik, der senere har ført til livsvarige forbindelser. I disse omgivelser har institutionens beboere oplevet store og små begivenheder og vekslende kår fra forsorgens mere primitive begyndelse til nutidens mere moderne forhold. Det gælder ikke mindst dem, der havde deres gerning her under besættelsen, som kastede sine skygger over nutid og fremtid for os og på mange måder satte

grænser for vor udfoldelse. En del af os husker luftalarm med grannatsplinter i luften og "vagtværnet", der skiftedes til vagttørn om natten i et værelse ved siden af afd. A's nattevagtsrum, hvor vedkommende holdt sig parat til udrykning i den politiløse tid. Ville personalet kræse op for hinanden om aftenen, var der ikke noget der hed flødeskum, kaffe og kakao, men man måtte stimulere fantasi og mundvand med forskellige erstatninger som creme, kakaoerstatning og lignende. Bakkernes skønne natur har også inspireret de større eller mindre talenter iblandt os, så mange af de smukkeste steder er blevet fæstet til papir og lærred af Behrendt, Nørgaard og flere, og også patienterne, ikke mindst skolebørnene, har sikkert fået fantasien sat i sving af sære eller skønne former på træernes rødder og grene og lært om livets ofte ubarmhjertige love ved at betragte store og små dyrs færden i naturen. Den største oplevelse, vi ældre har haft i disse omgivelser, er vel nok befrielsen, og institutionens måde at fejre den på sprængte da også dagligdagens rammer, så der blev ikke bestilt mere end højst nødvendigt de første dage efter 5. maj. Befrielsen blev i øvrigt fejret i forsommeren 1945 ved en fest for personalet i skolens gymnastiksal med efterfølgende festfyrværkeri, men også vor Sankt Hans-fest blev det år gjort ekstra festlig. Man spadserede ud til "Brødland" til en fest med sketch og en sang til Hammer-bakkernes pris og sluttede af i skolens gymnastiksal. Noget af det, som den, der skriver dette, husker bedst fra tiden, der fulgte, er en aften, da nogen af os havde besøgt et nygift funktionærpar i "Trines hus". Da vi gik derfra op ad skovstien, vendte jeg mig om, og ved synet af det lille hus med fuldt oplyste vinduer, stod det mig for alvor klart, at "den mørke tid" var forbi. For mange af dem, der nu i mange år har været knyttet til institutionen, ville det nok være lidt af et chok at skulle rejse derfra for stedse, og dette skyldes vel ikke mindst den dejlige natur. Måtte den fremdeles stimulere til udholdenhed i arbejdet og knytte os til stedet med stærke bånd.

(Laurentius)

.....

Som nævnt i indledningen er ovennævnte skrevet af gartner Lars Henriksen. Henriksen er født 1. august 1904. Han blev ansat ved forsorgscentret i sommeren 1944. Gartner Henriksen har skrevet en række lejlighedssange og digte, bl.a. den sang, vi bringer på de to næste sider. Den er trykt i et sanghæfte, fremstillet til en afskedsfest for overlæge G. Wad 1974. Sangen synges på melodien: Hvem sidder der bag skærmen. Henriksen har ofte skrevet under pseudonymet "Laurentius".

Hst.

INSTITUTIONEN

Hvor man for velfærd kæmper
 og aldrig kan få nok,
 ad vej og gade farer
 i en forjaget flok,
 der ej er plads for nogen,
 hvis evner blev for små,
 og tiest de i rækken
 må allerbagest stå.

En verden ubarmhjertig,
 så travl og kold og hård,
 kan ej for slige svage
 frembyde gode kår.
 En lykke da at nogen
 fik lyst at hjælpe dem,
 og rundt i landet rejste
 dem nogle trygge hjem.

Et sådant sted man skabte
 i nitten-sejsten her,
 I Hammer Bakker kranset
 af lyng og skovens træer.
 At det var godt for mange,
 vist alle nu forstår.
 Ja, her er gamle Martin
 snart boet seksti år.

Dog man som næsten altid
 begyndte i det små,
 og med bekvem'ligheder
 var det kun så som så,
 men her har sig udfoldet,
 patient og funktionær,
 som de nu allesammen
 bedst kunne hver især.

Nu rammerne er større,
 og alt er mere flot.
 Man så kan diskutere,
 om alt er blevet godt.
 Ej dårligt er alt gammelt,
 ej godt er alt det ny.
 Man sjældent ser en himmel,
 der helt er uden sky.

Her findes blandt patienter
 personer af format,
 som lidt af livets visdom
 har også fået fat,
 og ej de nu om stunder
 sig lader byde alt,
 men også fra de gamle
 lidt djærve ord, der faldt.

Thi helt foruden evner
 de færreste dog er.
 Hvis man om nogle synes,
 de mærkeligt sig tør,
 så kan ved deres virke
 de blandt os sætte spor
 måske så godt som nogen,
 der selv sig mener stor.

Hvem har som gamle Martin
 haft som'rens blomster kær,
 og rapt har Peter plukket
 af havens æbletrær.
 Radiser fint blev bundtet
 af Vibeke på B.
 Kaj Post man i pendulfart
 til byen tit kan se.

Med omhu Anker vanded'
 hr. Hansens kål mod orm,
 og Ib med smil og guitar
 os alle tog med storm.
 Ja, smil var deres våben
 hvormed de tit os vandt
 og sløred' de problemer,
 som forekom iblandt.

Et særligt liv sig rører
 blandt os på bakkens top,
 hvortil man ser hver morgen
 så mange haste op.
 I blå og hvide kitler,
 i kjole, kedeldragt,
 man virker for det samme
 og uden pomp og pragt.

Mens årene er svundet,
 så mange kom og gik,
 og de der gik, vel mindes
 med tak, hvad her de fik.
 Blev end der vemod blandet
 i hvert "trød af til hvil",
 det lused', når man mødte
 genkendelse og smil.

End grønnes Hammer Bakker
 hver gang, det bliver vår.
 Der trives dyr og planter
 som forhen, år for år.
 End suser vind i graner,
 som vil de minde om
 det liv, der her blev levet
 af dem, som før os kom.

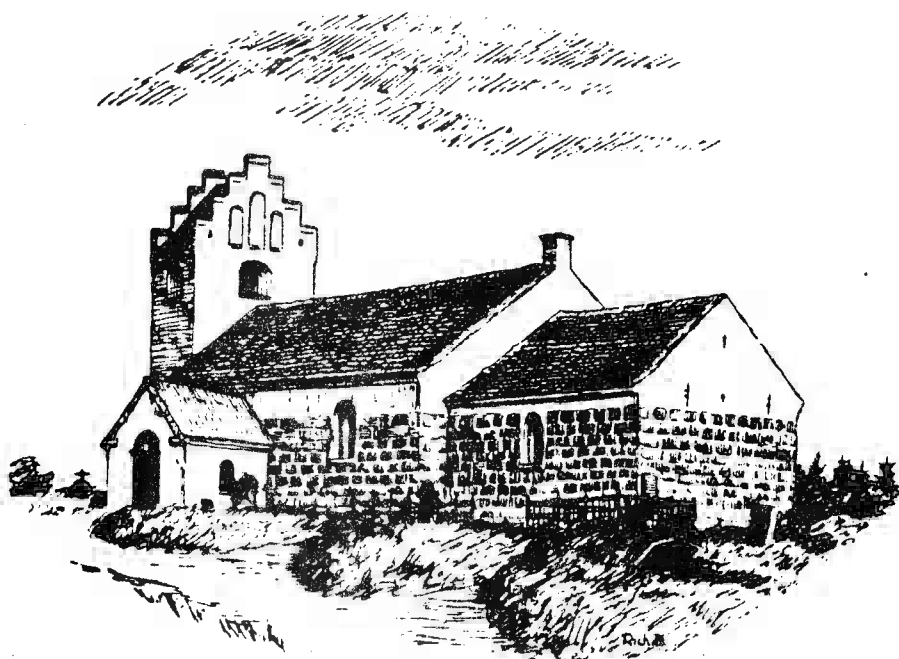
HAMMER KIRKE

Et gammelt sagn har prøvet at give en forklaring på, at man har to kirker - Hammer og Sulsted kirker - liggende så tæt på hinanden i øde omgivelser i Hammer Bakker. Kort fortalt går sagnet ud på, at da man skulle til at bygge kirke i den nordlige del af bakkerne, kunne man ikke blive enige om, hvor kirken skulle ligge. Man tog derfor to stude og bandt dem sammen, og man vedtog, at kirken skulle bygges der, hvor studene lagde sig til hvile for natten. Desværre rev de to stude sig løs fra hinanden og fandt hver sit hvilested. Man var derfor nødt til at bygge kirke to steder.

Tilbage til det historiske: Hammer kirke er bygget i begyndelsen af llootallet, og har således en alder af ca. 850 år. Måske er den bygget på et gammelt helligsted. Det ved vi ikke meget om, men det er da nok muligt, at egnens folk her har haft deres gudehov.

Det er jo sket så mange steder, at man byggede kirker på de gamle helligsteder. Det kunne lette overgangen fra hedenskab til kristendom, at man kunne forrette bøn og andagt på samme sted som ens forfædre.

Den oprindelige Hammer kirke var en meget lille kirke. En lille romansk kvaderstenskirke uden tårn, kun bestående af skib og kor med fladt bjælkeloft. Nogle århundreder senere blev kirken bygget om. Der kom tårn til kirken. Og skibet blev forlænget. Går man langs nordsiden af kirken, kan man få et godt indtryk af de ændringer, der skete ved ombygningen. Kigger man på de grundsten, skibet hviler på, ser man, at en del af skibet har pænt tilhugne grundsten. Det er den oprindelige del. Men skibet blev forlænget

Hammer kirke.
Tegnet af Richard Nielsen.

ved ombygningen. Den nye del af skibet hviler på sten uden tilhugning. Den murermester, der har stået for ombygningen, har ikke været øvet i den ædle stenhuggerkunst. Han har selvfølgelig kunnet bruge de tilhuggede sten, han fik ved nedbrydning af det gamle kor, men ellers har han været mest fortrolig med teglsten, som man jo var begyndt at bruge ved større byggearbejder som kirker og lignende. Kigger man op ad muren, ser man da også, at murene er gjort højere med teglsten (den gamle store model, kaldet munkesten). Når murene skulle være højere, skyldes det, at man ved ombygningen forsynede kirken med hvælvinger. Det krævede højere mure end det gamle flade bjælkeloft. På vandringen langs nordmuren bemærker man også, at kvindedøren på et tidspunkt er blevet muret til. M/K har derefter benyttet den samme indgang. Den fælles indgang (syddøren) blev ret sent forsynet med våbenhus. At det er en nyere tilbygning ses af, at man ved bygning af våbenhuset har benyttet mursten af den størrelse, man kender i dag.

Hammer kirke er ikke plaget af megen udsmykning. I mange år var der et alterbillede, malet af salmedigteren Ingemanns hustru. Efter den store restaurering, som kirken gennemgik for få år siden, blev dette billede flyttet ned ved siden af orgelet. Det blev erstattet af en glasmosaikrude, som Poul Vinther, Skagen, har stået for. For nogle år siden blev der nær døbefonten ophængt et krucifix. Det er lavet i bogtrykkerbly af nu afdøde billedhugger William Jessen, Gl.Vodskov.

Nær Hammer kirke sprang tidligere en kilde, kaldet Helene kilde. Den er nu udtørret, men en sten - rejst af Historisk Samfund - viser kildepladsen.

Afsluttende skal der gøres opmærksom på, at Hammergård - nær Hammer kirke - i århundreder var præstegård.

Indtil 1877, da præsten flyttede til Horsens (Langholt) blev vore to sogne derfor altid omtalt som Hammer-Horsens sogne.

Når man tidligere sammenstillede to sognenavne (sogne med samme præst), nævnte man altid først det sogn, hvor præsten boede, og derefter annexsognet. Derfor sammenstillingen Hammer-Horsens sogne, så længe præsten boede på Hammergård. Efter 1877 hed vore sogne ganske naturligt Horsens-Hammer sogne efter præstens nye bopæl. Og mon ikke den sammenstilling af sognenavnene vil fortsætte i fremtiden.

Johs. Høgsted Jensen

På opfordring bringer vi en fortegnelse over de veje, der skiftede navn efter kommunesammenlægningen. Vi gør det ved at bringe et klip fra den kommunale brochure, der redegjorde for navneskiftet.

Navneskiftet var som bekendt motiveret med den nye storkommunes ønske om kun at have een vej af samme navn inden for kommunens grænser.

Hst.

Tre af de gamle navne er markeret med en stjerne. Det angiver, at her skete der ikke blot et navneskifte, men også en ændring af husnumrene.

Vodskov

Postadresser: samtlige, 8310 Vodskov

Tidligere navn: Nyt navn:

Anemonevej	Skovsyrevej
Bakkelyvej	Stenhøjvej
Byvejen	Vodskov Byvej
Engvej	Fjordskrænten
Grundtvigsvej	Rud. Petersens Vej
Gyvelvej	Frueskovej
Hybenvej	Vainøddevej
Højmarksvej	Horshøjvej
Høvejen	Rærupvej
Ingemannsvej	Henrik Stamps Vej
Irisvej	Begonievej
Jernbanegade	Smedepladsen
Kastanievej	Møllebrinken
Kingsvej	Tidselbakken
Konvalvej	Skovstjernevej
Kærvej	Havstokken
Lærkevej	Smørblomstvej
Mariendalsvej	Georginevej
Mirabellevej	Flyet
Morelvej	Blommevej
Møllevej	Møllebyggervej
Rugmarken	Rugvængen
Skolestien	Kornvænget
Skolevej	Granlunden
Skovgaardvej	Møgelbjergvej
Stationsvej	Langs Banen
* Sæbyvej	Vodskovvej
Thøger Larsens Vej	Jens Lunds Vej
Tingvejen	Tingvej
* Vestbjergvej	Tingvej
Vibvej	Akelejevej
Østervænge	Engloden
Aalborgvej	Vodskovvej

Horsens

Postadresser: samtlige, Langholt, 8310 Vodskov

Tidligere navn: Nyt navn:

Bakkevej	Godtlandsvej
Engvej	Horsensvej
Kastanievej	Hulkæret
Kirkevej	Horsens Kirkevej
Mejerivej	Kemivej
Møllevænget	Bålbacken
Poppelvej	Skarrisvej
Præstevænge	Hørgårdsvej
Skolevej	Øster Hassing Vej
Stationsvej	Pindskæret
* Tranholmvej	Øster Hassing Vej
Vandværksvej	Bløden

Grindsted

Postadresser: samtlige, Grindsted, 8310 Vodskov

Agervængen	Gærdevænget
Glentevej	Tranevej
Kærvej	Espelunden
Lærkevej	Havesangervej
Mejerivej	Karolinevej
Skovvej	Egelykkevej
Spurvevej	Skovskadevej
Svalevej	Ringdrosselvej
Vinkelvej	Kornelvej
Ørnevej	Minervavej

Uggerhalne

Postadresser: samtlige, Uggerhalne, 8310 Vodskov

Fælledvej	Hjertegræsvej
Gl. Kongevej	Kongsvænget
Kærvej	Hvidkløervej
Skovvej	Skovskellet
Stationsvej	Lødvej

Uffe Nissens erindringer fra sommerferien i Vodskov missionshus har været trykt som kronik i Aalborg Stiftstidende, 8.aug.1976.

Høgsted Jensens artikel om Hammer kirke har været trykt i Vodskov Posten, marts 1980.

Horsens-Hammer Årbog 1982. ISSN 0106-5998. 6.årg.
 Årbogen udgives af Horsens-Hammer Hjemstavnsforening.
 Formand: Chr. Jørgensen. Redaktion: Johs. Høgsted Jensen.
 Tryk: Høgsted/Nyholm print.
 Årbogen fås ved henvendelse til
 Johs. Høgsted Jensen, Møgelbjergvej 58, 9310 Vodskov.

